

**W** 2025 roku World Food Day przypada 16 października i obchodzony jest pod hasłem: „**Hand in Hand for Better Foods and a Better Future**” – co w polskim tłumaczeniu można ująć jako: „Ręka w rękę dla lepszego jedzenia i lepszej przyszłości”.

Hasło wskazuje na **kolektywne działanie**: że nie wystarczy jeden sektor (np. rolnictwo) lub jedna grupa (np. konsumenci) — kluczowe jest współdziałanie rządu, sektora prywatnego, rolników, społeczeństwa obywatelskiego i konsumentów.

Ponadto rok 2025 to dla Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) rok jubileuszowy – 80 lat działalności tej organizacji.

W tym świetle dzień ten nabiera podwójnego znaczenia: zarówno jako przypomnienie o wyzwaniach – głodu, niedożywienia, nierównego dostępu – jak i jako moment refleksji nad tym, co udało się osiągnąć i jakie są kolejne cele.

---

### Fakty i dane na 2025 rok – gdzie jesteśmy?

Na podstawie najnowszych raportów międzynarodowych można wyróżnić kilka kluczowych punktów:

- W raporcie The State of Food Security and Nutrition in the World (SOFI) 2025 wskazano, że globalna liczba osób niedożywionych w 2024 roku nadal pozostaje bardzo wysoka — szacuje się, że między **638 a 720 milionami osób** (czyli ok. 7,8-8,8 % światowej populacji) doświadcza głodu.
- Z jednej strony: globalny trend głodu wykazuje **lekki spadek** lub stabilizację w niektórych regionach. Z drugiej – w regionach takich jak Afryka i zachodnia Azja sytuacja pogarsza się.
- Inflacja cen żywności, czyli wysokie i utrzymujące się ceny podstawowych produktów spożywczych, utrudniają dostęp do pełnowartościowej diety – zwłaszcza dla gospodarstw o niskich dochodach.
- W raporcie Global Report on Food Crises 2025 wskazano, że w 2024 roku ok. 295 mln osób w 53 krajach przeżyło tzw. ostrą sytuację żywnościową (acute food insecurity) – co oznacza bardzo poważny kryzys żywnościowy.
- Warto również zauważyć, że nawet tam, gdzie produkcja żywności jest względnie stabilna, to problemem jest **dostęp, jakość żywności oraz nierówność w jej dystrybucji**.

---

### Główne wyzwania (w szerszym ujęciu)

#### 1. Jakość diety i dostęp do pełnowartościowej żywności

Nie chodzi już wyłącznie o to, czy ludzie mają „co jeść”, ale **czy mają co jeść zdrowo i pożywnie**. W raporcie SOFI 2025 wyróżniono, że nawet jeśli wyżywienie kaloryczne może być zaspokojone, to dostęp do diety bogatej w składniki odżywcze (warzywa, owoce, białko, mikroelementy) jest ograniczony – szczególnie w krajach o niskich dochodach.

Ceny żywności odżywczej rosną szybciej niż żywności podstawowej – co oznacza, że najuboższe

gospodarstwa domowe muszą wybierać mniej wartościowe jedzenie.

Przykład: W Afryce subsaharyjskiej liczba osób, które **nie mogą sobie pozwolić na minimalnie zdrową dietę**, sięga ogromnych rozmiarów.

Zatem wyzwanie to nie tylko „więcej jedzenia”, ale „lepsze jedzenie” – co wpisuje się w hasło „Better Foods”.

## 2. Konflikty, kryzysy humanitarne i ich wpływ na żywność

Konflikty zbrojne, niestabilność polityczna, przesiedlenia ludności – wszystkie te czynniki znacząco pogarszają bezpieczeństwo żywnościowe. W sytuacjach konfliktowych:

- Produkcja może być zakłócona (rolnictwo, logistyka)
- Dostawy żywności mogą być przerywane lub ograniczane
- Ceny żywności mogą gwałtownie rosnać
- Pomoc humanitarna może być niewystarczająca lub opóźniona

Raport GRFC 2025 mówi o tym, że rok po roku rośnie liczba osób w sytuacji bardzo wysokiej ostrej niewydolności żywnościowej.

Przykładem jest też sytuacja w regionach takich jak Gaza czy Sudan, gdzie poziom kryzysu żywnościowego osiąga skrajne poziomy.

Zatem wyzwanie to budowanie systemów żywnościowych odpornych na kryzysy i konflikty oraz zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego także w sytuacjach awaryjnych.

## 3. Zmiany klimatyczne, ekstremalne zjawiska pogodowe i degradacja środowiska

Rolnictwo jest bardzo wrażliwe na warunki klimatyczne – susze, powodzie, upały, zmiany sezonów rolniczych to już dziś realne problemy. Te zjawiska wpływają na plony, na koszty produkcji, na bezpieczeństwo żywnościowe.

Dodatkowo degradacja środowiska (np. utrata bioróżnorodności, wyjałowienie gleby) osłabia długoterminową zdolność systemów żywnościowych do funkcjonowania.

Choć nie zawsze w raportach wprost wyszczególnione wszystkie mechanizmy, to jest jasne, że klimat i środowisko są istotnym tłem dla problemu.

Zatem wyzwaniem: **zrównoważone rolnictwo**, adaptacja rolnictwa i systemów żywnościowych do zmian klimatu, ochrona ekosystemów.

## 4. Straty i marnotrawstwo żywności oraz nierówna dystrybucja

Produkcja żywności to tylko jeden aspekt – równie ważna jest **logistyka, przetwarzanie, transport, magazynowanie**, a także **dostęp konsumenta** do tej żywności. W bardzo wielu miejscach na świecie ogromne ilości żywności są tracone lub marnowane — co w kontekście głodu i niedożywienia jest moralnie i ekonomicznie nieefektywne.

Zatem systemowe wyzwanie: ograniczenie strat w łańcuchach żywnościowych, poprawa infrastruktury (np. magazynów chłodniczych, transportu), edukacja konsumentów – co wpisuje się w zrównoważony system żywnościowy oraz w hasło „Better Future”.

## 5. Polityka, instytucje i finansowanie

Wielokrotnie raporty podkreślają, że przyczyną utrzymywania się lub pogarszania stanu bezpieczeństwa żywnościowego jest nie tylko produkcja, ale także brak odpowiednich polityk, słaba infrastruktura, niewystarczające wsparcie dla małych producentów, brak inwestycji w technologie i brak dostępu do rynków.

Na przykład: raport SOFI 2025 zwraca uwagę na **wyzwania związane z cenami żywności i inflacją** – co wymaga reakcji na poziomie polityki publicznej.

Innym przykładem: wsparcie dla małych gospodarstw może pomóc w budowaniu bardziej sprawiedliwych systemów żywnościowych – co jest zgodne z ideą „ręka w rękę”.

---

## **Kierunki działań – rozszerzone rekomendacje**

Poniżej kilka rozwiniętych propozycji działań — zarówno na poziomie globalnym, krajowym i lokalnym — które pomagają realizować cel World Food Day 2025.

### **A. Współpraca i partnerstwa („Hand in Hand”)**

- Tworzenie platform współpracy między rządami, sektorem prywatnym, organizacjami pozarządowymi, środowiskami naukowymi, rolnikami i konsumentami. Tylko działając razem można osiągnąć większy wpływ.
- Wspieranie inicjatyw wielostronnych (np. regionalnych programów rolniczych, platform handlowych, badań) z myślą o wymianie wiedzy i technologii.
- Włączenie się w globalne kampanie i inicjatywy prowadzone przez FAO i inne organizacje – aby lokalne działania miały globalny kontekst i wpływ.
- Wzmocnienie głosu producentów – zwłaszcza małych rolników – w procesach decyzyjnych: zwiększyć ich dostęp do rynków, informacji, finansowania.

### **B. Poprawa jakości i dostępności żywności**

- Promowanie diet zrównoważonych i odżywczych – nie tylko skupienie się na kaloriach, ale na wartości odżywczej (warzywa, owoce, białka roślinne/zwierzęce, mikroelementy).
- Obniżenie barier cenowych – np. przez subsydia lub wsparcie dla produkcji żywności zdrowej w krajach o niskich dochodach.
- Rozwój lokalnych łańcuchów żywnościowych – co pozwala skrócić odległość „od pola do stołu”, co wpływa na świeżość produktów, na koszty transportu i na redukcję strat.
- Edukacja konsumentów – zwiększenie świadomości znaczenia zdrowej diety oraz możliwości dokonywania świadomych wyborów żywnościowych.

### **C. Budowanie odporności systemów żywnościowych**

- Inwestycje w technologię i infrastrukturę: lepsze magazyny, systemy chłodnicze, sprawna logistyka, lepszy dostęp do rynków – co pomaga ograniczyć straty i zwiększyć efektywność.
- Rolnictwo odporne na zmiany klimatu: wprowadzanie odmian odpornych na suszę/powodzie, lepsze praktyki zarządzania glebą, agroekologia, zróżnicowanie upraw.
- Systemy wczesnego ostrzegania i mechanizmy reagowania na kryzysy żywnościowe — konflikty, zmiany klimatyczne, fluktuacje cen.
- Polityka zabezpieczeń społecznych — wsparcie dla gospodarstw domowych najbardziej narażonych (subsydia, programy żywieniowe, pomoc humanitarna) – co pozwala „złapać” osoby, które są najbardziej zagrożone.

#### **D. Redukcja strat i marnotrawstwa żywności**

- Rozwijanie lepszych praktyk w produkcji, przechowywaniu, transportowaniu żywności – by ograniczyć ilość produktów traconych przed dotarciem do konsumenta.
- Kampanie edukacyjne skierowane do konsumentów: planowanie zakupów, przechowywanie żywności, wykorzystywanie resztek, świadomość, że marnowanie jedzenia to zarówno strata ekonomiczna, jak i ekologiczna.
- Wspieranie inicjatyw wtórnego wykorzystania nadmiaru żywności – np. banki żywności, programy darowania żywności, recykling żywności itp.
- Polityki i regulacje wspierające zmniejszanie marnotrawstwa – na przykład standardy jakości produktów, które pozwalają produkty z krótszym terminem spożyć zamiast wyrzucać, systemy logistyczne zbliżone do popytu.

#### **E. Ustanowienie i wzmocnienie odpowiednich polityk publicznych**

- Monitorowanie i reagowanie na inflację żywności – bo jeśli ceny żywności (szczególnie zdrowej) rosną szybciej niż dochody najuboższych, to dostęp do żywności staje się poważnym problemem. Raport SOFI 2025 to podkreśla.
- Wsparcie małych producentów rolno-spożywczych: pomoc techniczna, finansowa, ułatwiony dostęp do rynków, zabezpieczenia przed ryzykami pogodowymi i rynkowymi.
- Integracja polityk żywnościowych, rolniczych, środowiskowych i zdrowotnych – by systemy żywnościowe były zrównoważone nie tylko pod względem produkcji, ale także środowiska i zdrowia.
- Ustanowienie ram i mierników – np. śledzenie wskaźników żywnościowych, jakości diety, dostępności, funkcjonowania łańcuchów dostaw – co umożliwi ocenę postępów i identyfikację problemów w czasie rzeczywistym.

---

#### **Jak możemy działać lokalnie – w Polsce i w naszej społeczności**

Chociaż główne wyzwania są globalne, to wiele działań można wdrożyć na poziomie lokalnym:

- Wspierajmy lokalnych rolników i produkty regionalne: kupowanie żywności wyprodukowanej lokalnie wpływa na krótszy łańcuch dostaw, mniejsze straty transportowe i wspiera lokalną gospodarkę.
- Poprawiamy nasze zachowania konsumenckie: planowanie zakupów, ograniczanie marnowania, wybieranie różnych produktów – warzyw, owoców, roślin strączkowych – by dieta była bogatsza.
- Działać w edukacji – w szkołach, społecznościach lokalnych: warsztaty o pochodzeniu żywności, praca z młodzieżą, uświadamianie kwestii związanych z systemem żywnościowym, sprawiedliwością i zrównoważeniem.
- Włączajmy się w akcje społeczne w dniu World Food Day: organizowanie wydarzeń, kampanii społecznych, lokalnych dyskusji – by temat był widoczny.
- Wspierajmy organizacje pozarządowe, banki żywności, inicjatywy społeczne – celując zarówno w redukcję marnowania jak i w pomoc osobom bardziej zagrożonym.

- Zachęcajmy polityków i decydentów – choćby na poziomie miasta lub gminy – do włączenia w lokalne strategie (żywność, rolnictwo, dieta, dostępność) zgodnie z globalnymi celami.
- 

### Perspektywy na przyszłość

- Jeśli chcemy osiągnąć cele Agendy ONZ 2030 (w tym Cel 2: Zero głodu), to musimy przyspieszyć działania – raporty wskazują, że postęp jest za wolny.
- Wzrastająca zmienność – klimatyczna, polityczna, gospodarcza – oznacza, że systemy żywnościowe muszą być elastyczne i odporniejsze.
- Technologia i innowacja będą coraz ważniejsze – sensowne aplikacje, lepsze dane, efektywna logistyka, nowe modele biznesowe dla rolnictwa i żywności.
- Rola konsumenta nie maleje – świadomość żywieniowa, wybory zakupowe i redukcja marnowania mają realny wpływ.
- Wspólny akcent: jeżeli każda grupa (od rolnika, przez producenta, rząd, konsumenta) weźmie choć trochę odpowiedzialności – razem sumują się efekty.

## Stan bezpieczeństwa żywnościowego

### a) Podstawowe wskaźniki

- W raporcie The State of Food Security and Nutrition in the World 2025 (SOFI 2025) dla regionu „Eastern Europe” podano, że odsetek ludzi niedożywionych wynosi **7,0 %** w roku rozpatrywanym (dla regionu Eastern Europe) – w porównaniu z ok. 7,1 % w poprzednim pomiarze.
- W tej samej tabeli dla regionu „Eastern Europe” podano, że odsetek dzieci poniżej pewnego wieku z niedowagą, oraz innych wskaźników żywieniowych, nadal wskazuje na znaczące wyzwania – choć region nie znajduje się wśród najgorzej sytuowanych na świecie.
- Z innego źródła: raporty monitorujące warunki dziedziny rolno-żywnościowej wskazują, że w południowej i wschodniej części Europy Regionu EŚW obserwowane są **deficyty klimatyczne / susza glebowa / zagrożenia plonów** – co może przekładać się na przyszłe ryzyko żywnościowe.

### b) Obszary podwyższonego ryzyka w EŚW

- W regionie Europy Środkowo-Wschodniej (np. wschodnia Polska, Białoruś, Ukraina) prognozy wskazują na „severe to exceptional deficits” (ciężkie do wyjątkowych deficyty) w kontekście warunków klimatycznych (susze) i potencjalnego wpływu na produkcję rolno-żywnościową.
- W przypadku Ukrainy, raport Global Report on Food Crises 2025 (GRFC 2025) – sekcja krajowa Ukraina – wskazuje, że w 2024 roku znaczna część ludności wdrożyła się w wysokie poziomy ostrego zagrożenia żywnościowego: „w pięciu obwodach wzdłuż linii frontu (Zaporizka,

Dnipropetrovska, Kharkivska, Odeska i Ługańska) – 40% ludności znajdującej się w tych obwodach doświadczała wysokiego poziomu ostrego niedożywienia”.

- W kontekście miejskim: raport FEEDcities (realizowany w ramach World Health Organization/Europa) dla Ukrainy (Lwów) oceniał jakość żywności dostępnej w sklepach/kioskach (m.in. poziomy tłuszczów trans, sodu) – co pokazuje, że kwestia jakości diety w miastach w EŚW także wymaga uwagi.

### c) Wnioski – stan alarmowy / umiarkowany

- Choć region EŚW nie znajduje się na skali najgorszych globalnie – np. w Afryce subsaharyjskiej – to jednak wciąż występują **istotne ryzyka**: klimatyczne (susze, deficyty wody), konfliktowe (jak w przypadku Ukrainy) i gospodarcze (inflacja żywności, utrudniony dostęp).
- Jakość diety i nierówności w dostępie pozostają wyzwaniem – nie tylko ilość kalorii, ale także skład odżywczy żywności.
- Rezyliencja (odporność) systemów żywnościowych w regionie wymaga wzmocnienia – zarówno od strony produkcji, infrastruktury jak i polityki.

---

## 2. Kluczowe wyzwania specyficzne dla Europy Środkowo-Wschodniej

### 2.1 Zmiany klimatu i warunki produkcji rolniczej

- W raportach klimatycznych i produkcji rolnej pojawiają się informacje, że Europa Środkowo-Wschodnia doświadcza **poważnych deficytów glebowych i suszy**, które mogą wpłynąć na plony zbóż i innych upraw.
- Przykładowo, przewidywania dla sezonu 2025/2026 w Ukrainie mówią o możliwości spadku plonów zbóż o 10-15% jeżeli susza się utrzyma.
- Dla regionu, w którym rolnictwo (zwłaszcza uprawy zbóż, warzyw, owoców) jest istotną częścią gospodarki oraz eksportu, takie deficyty oznaczają nie tylko lokalne wyzwania, ale także regionalne zakłócenia w łańcuchach żywnościowych.

### 2.2 Konflikt i nierówność dostępu (Ukraina, sąsiedztwo)

- W Ukrainie, region objęty konfliktem zbrojnym, linie frontu utrudniają produkcję, transport, dostęp do rynków – co przekłada się na pogorszenie warunków żywnościowych w tych obszarach.
- Nawet poza strefą bezpośredniego konfliktu, retoryka i rzeczywistość wskazują na wyższe koszty transportu, zakłócenia logistyki rolno-spożywczej i ograniczenia dostaw, co może wpływać na ceny żywności i dostępność w regionie.

### 2.3 Inflacja żywności i jakości diety

- Choć dostępne dane konkretne dla EŚW są mniej pełne niż dla globalnych zestawień, to globalny trend wskazuje, że żywność zdrowa (warzywa, białko, mikroelementy) drożeje szybciej niż podstawowe składniki spożywcze – co dotyka gospodarstw o niższych dochodach.
- W regionie EŚW, gdzie incomes mogą być niższe niż średnia UE, takie różnice cenowe mogą powodować, że część społeczeństwa wybiera mniej wartościową dietę – co przekłada się na gorsze wyniki żywieniowe.

## 2.4 Straty i marnotrawstwo żywności, infrastruktura

- W regionie, infrastruktura chłodnicza, transportowa i magazynowa nie zawsze jest na poziomie pozwalającym minimalizować straty żywności — co w kontekście deficytów produkcji i podatności na zakłócenia może znacząco pogłębić problem.
- Przykłady deficytów warunków produkcji (jak susza) plus słabsza logistyka oznaczają, że nawet jeśli coś się wyprodukuje, może nie dotrzeć efektywnie do konsumenta. To właśnie kolejny poziom wyzwania dla regionu.

## 2.5 Polityka, małe gospodarstwa i nierówności w systemie żywnościowym

- W regionie EŚW sporo gospodarstw to gospodarstwa małe lub średnie — ich pozycja wobec rynków, technologii i dostępu do kapitału bywa słabsza niż w bardziej rozwiniętych częściach UE. Wsparcie tych gospodarstw jest kluczowe dla stabilności systemu żywnościowego.
- Polityki rolne i żywnościowe w regionie często są pod presją – zarówno od strony adaptacji do zmian klimatu, jak i integracji z rynkiem UE. Dla przykładu, konferencja „Common Agricultural Policy for Food Security” w Warszawie podkreślała rolę wspólnej polityki rolnej w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego dla Europy.

---

## 3. Rekomendacje dla działań w regionie Europy Środkowo-Wschodniej

### A. Wzmocnienie odporności produkcji rolnej

- Promowanie odmian upraw odpornych na suszę, powódzie i inne ekstremalne warunki klimatyczne.
- Inwestycje w infrastrukturę wodną, irygację, magazynowanie, transport – by zmniejszyć podatność na warunki pogodowe.
- Wspieranie łańcuchów wartości lokalnych (od produkcji do konsumenta) – skrócenie logistyki, zwiększenie bezpieczeństwa dostaw.

### B. Poprawa jakości diety i dostępności żywności

- Wspieranie świadomości żywieniowej – edukacja konsumentów w regionie na temat zdrowej diety, mikroelementów, roślin strączkowych, warzyw i owoców.
- Zachęcanie do produkcji i sprzedaży lokalnych warzyw, owoców, produktów bogatych w składniki odżywcze – co może być jednym z elementów strategii „lepszego jedzenia”.
- Monitorowanie i reakcje na wpływ inflacji żywności na gospodarstwa domowe – np. programy wsparcia dla najuboższych.

### C. Wspieranie małych i średnich gospodarstw oraz rynków lokalnych

- Ułatwianie dostępu do finansowania, technologii i rynków dla małych gospodarstw – co zwiększa ich zdolność do adaptacji i utrzymania produkcji.
- Wspieranie rynków lokalnych (farmerskich targów, kooperatyw rolnych) oraz skracanie łańcuchów dostaw – co może obniżyć koszty, zmniejszyć straty i poprawić świeżość żywności.

- Promowanie partnerstw lokalnych (rolnik – odbiorca – społeczność) w duchu hasła „ręka w rękę”.

#### **D. Redukcja strat i marnotrawstwa żywności**

- Inwestycje w magazyny chłodnicze, efektywne systemy transportu, logistykę i dystrybucję – by ograniczyć straty żywności między produkcją a konsumpcją.
- Edukacja i kampanie społeczne dotyczące ograniczania marnotrawstwa żywności – zarówno w gospodarstwach domowych, jak i w sektorze żywnościowym.
- Zachęcanie do wykorzystania nadwyżek żywności w społecznościach – np. programy darowania żywności, banki żywności.

#### **E. Polityki i ramy instytucjonalne**

- Adaptacja krajowych polityk żywnościowych, rolno-spożywczych i środowiskowych do wyzwań klimatycznych, konfliktowych i logistycznych.
- Wzmocnienie współpracy między krajami regionu EŚW – wymiana doświadczeń, wspólne inicjatywy, dostęp do funduszy UE i międzynarodowych.
- Monitorowanie wskaźników żywnościowych i żywieniowych – poprawa danych w regionie, by móc lepiej identyfikować obszary ryzyka i skuteczniej reagować.

---

#### **4. Przykłady działań w regionie**

- W marcu 2025 r. w Warszawie odbyła się konferencja „Common Agricultural Policy for Food Security”, która połączyła dyskusję nad rolą Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego w Europie.
- Projekt FEEDcities w Ukrainie przeanalizował żywność dostępną w miastach Lwów (październik-listopad 2023) – publikacja w 2025 r. („Food environment in cities in eastern Europe and central Asia”) – co wskazuje, że aspekty miejskie żywności (sklepy, fast-food, jakość żywności) także są monitorowane.

---

#### **5. Wnioski końcowe**

- Europa Środkowo-Wschodnia stoi przed specyficznym zestawem wyzwań w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego: zmiany klimatu, nierówności produkcji, konflikty i ograniczenia infrastrukturalne.
- Region ma potencjał – rolnictwo jest rozwinięte, istnieje członkostwo w strukturach UE, możliwości współpracy – co stwarza warunki do szybszego reagowania niż w wielu trudniejszych regionach świata.
- Kluczowe, by działania nie koncentrowały się jedynie na ilości produkcji, ale także na jakości żywności, dostępności, skracaniu łańcuchów dostaw i ograniczaniu strat.
- W duchu hasła „Hand in Hand for Better Foods and a Better Future” – działania powinny być skoordynowane między producentami, rządami, społecznościami lokalnymi i konsumentami.